

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาเชิงมานุษยวิทยาสังคมเกี่ยวกับสถานภาพ บทบาท และหน้าที่ทางสังคมของวัดญวนภายใต้บริบททางสังคมวัฒนธรรมของไทย โดยอาศัยการศึกษาจากบทบาทด้านพิธีกรรมและอาศัยข้อมูลประวัติศาสตร์เกี่ยวกับความเป็นมาของชาวญวนในประเทศไทย เพื่อแสดงหลักฐานทางด้านชาติพันธุ์และพัฒนาการทางสังคมของวัดญวนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

จากการศึกษาถึงลักษณะบทบาทหน้าที่ของวัดญวนที่ตอบสนองต่อชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า วัดญวนที่เกิดขึ้นในฐานะองค์กรทางศาสนาของชนกลุ่มน้อยเชื้อชาติญวนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยนั้น ปัจจุบันมิได้มีบทบาทในการรวบรวมสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ญวนที่มีอยู่ในประเทศไทยในรูปแบบของการสร้างความสัมพันธ์อันแนบแน่น และนำไปสู่การแยกตัวเป็นอิสระจากอำนาจรัฐของไทยแต่อย่างใด ในทางตรงข้าม วัดญวนได้รับการผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันทางศาสนาที่มีปรากฏอยู่ในสังคมไทย และได้รับอำนาจในการจัดการปกครองดูแลคณะสงฆ์ตามลำดับชั้นแห่งสมณศักดิ์อย่างเต็มที่ โดยอยู่ภายใต้กฎระเบียบแห่งมหาเถรสมาคมของไทย

ด้วยเหตุปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ที่ทำให้วัดญวนปฏิเสธบทบาทในการรองรับความสัมพันธ์ทางด้านชาติพันธุ์ญวน กระบวนการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก็เป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงสถานภาพและทำหน้าที่ทางสังคมของวัดญวนในฐานะสมาชิกที่เป็นองค์กรทางศาสนาของสังคม เช่นเดียวกับวัดและองค์กรทางความเชื่ออื่น ๆ ที่สามารถพบได้ในสังคมที่กำลังเข้าสู่สมัยของการเปลี่ยนแปลง และอยู่ในช่วงของการแสวงหาสิ่งซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง เช่นสังคมไทยในปัจจุบัน การปรับตัวและเปลี่ยนแปลงบทบาทของวัดญวนจึงเป็นไปโดยอาศัยพิธีกรรมที่นอกจากจะแสดงถึงการรวบรวมนัยทางความเชื่อที่ทำหน้าที่ได้ดีในฐานะพิธีกรรมมวลชนที่ตอบรับกับสังคมที่หลากหลายขั้นแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงของการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดทางเศรษฐกิจของวัดญวนเองด้วย

สำหรับประเด็นเกี่ยวกับการสังเคราะห์ทางวัฒนธรรม (Acculturation) พบว่าวัดญวนเป็นแหล่งพบปะทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ไทย จีน และญวน โดยการอาศัยวัฒนธรรมความเชื่อและลัทธิการนับถือศาสนาตามแบบชาวจีน และการผนวกพิธีกรรมบางอย่างที่มี

ขั้นตอนการปฏิบัติคล้ายคลึงกับพิธีกรรมทางฝ่ายเถรวาทของไทย วัดญวนจึงเป็นเสมือนสื่อกลางในการถ่ายทอดและประสานความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นผลสะท้อนให้กับการกลืนกลายทางวัฒนธรรม (Assimilation) และเปิดโอกาสให้กลุ่มชาติพันธุ์อื่น โดยเฉพาะชาวไทยเชื้อสายจีน เข้ามามีบทบาทในวัดญวนอย่างกว้างขวางขึ้นแทนที่ชาวญวนที่กระจัดกระจายอยู่ในปัจจุบัน

ในส่วนของการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Identity) พบว่า วัดญวน ได้สืบสานเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สำคัญไว้เพียงประการเดียวคือ ภาษา ซึ่งได้แก่ การใช้ท่วงทำนองและบทสวดที่เป็นภาษาญวนตามแบบอย่างอันมณีกาย ซึ่งแตกต่างจากจีนนิกาย แม้จะเขียนด้วยอักษรจีน เช่นเดียวกันก็ตาม สำหรับชื่อวัดและร่องรอยภาษาเวียดนามที่ยังคงปรากฏให้เห็นตามสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดก็เป็นเพียงสิ่งที่แสดงถึงอดีตของวัดญวนที่มีความเกี่ยวข้องกับความเป็นชาติพันธุ์ญวน โดยมิได้เกี่ยวข้องกับสถานภาพในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า วิธีการเดียวที่วัดญวนใช้ในการรักษาและถ่ายทอดเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมข้างต้น คือ การสอนพระปริยัติธรรมเป็นภาษาญวน แต่เนื่องจากสงฆ์และสามเณรที่เข้ามาบวชในนิกายนี้เป็นชาวไทยและชาวไทยเชื้อสายจีน ที่ไม่ได้มีความจำเป็นจะต้องศึกษาภาษาญวนอย่างลึกซึ้งมากไปกว่าการฝึกสวดและท่องจำเพียงเพื่อใช้ประกอบพิธีกรรม เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมดังกล่าวจึงมีแนวโน้มของการอ่อนกำลังลงทั้งในระดับความเข้มข้นของความหมายและการเข้าถึงสมาชิกหรือประชากรในวัดญวนซึ่งมีเชื้อสายญวนน้อยเต็มที่อยู่แล้วนั้น เกิดจิตสำนึกทางชาติพันธุ์ได้

แม้จะมีได้ดำรงอยู่ในฐานะศูนย์กลางของชาวญวนในประเทศไทย ทว่าวัดญวนก็ยังเป็นองค์กรทางศาสนาของชนกลุ่มน้อยที่ดำรงอยู่ได้ด้วยการปรับตัวเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงรอบด้าน และตอบรับกับความต้องการของชุมชนแห่งสังคมเมืองที่มีความหลากหลายอย่างกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน